

АНОТАЦІЯ

Коваль В. С. Жанр хорової кантати українських композиторів Галичини XX – XXI ст. в аспекті диригентської інтерпретації — Кваліфікаційна праця на правах рукопису.

Наукове обґрунтування творчого мистецького проєкту на здобуття освітньо-творчого ступеня доктора мистецтва за спеціальністю 025 «Музичне мистецтво» (галузь знань 02 «Культура і мистецтво»). — Львівська національна музична академія імені М. В. Лисенка, м. Львів, 2023.

В роботі представлено дослідження хорової спадщини на прикладі жанру кантати у композиторській творчості Галичини XX ст. з позиції диригента. Такий підхід не лише дає можливість вибудувати національно-культурну парадигму в її історичній еволюції, але й зосередитись на новому трактуванні важливих мистецьких артефактів нашого регіону у відповідності до викликів сучасності. Звертаючись до цієї теми, автор проєкту стисло враховував особливі умови розвитку українського національного хорового руху в історичній перспективі. специфіка самого хорового співу і хорової творчості у тому вигляді, в якому він сформувався в українському середовищі Галичини, вимагала від його творців і виконавців, крім суто музичного обдарування, ще й певних моральних якостей, зокрема здатності покласти свій талант на служіння загальній справі, спрямовувати творчість на формування національної ідентичності, на просвітницькі цілі, репрезентацію питомої традиції в ширшому європейському і світовому просторі.

Для творчої репрезентації укладеної автором концепції були обрані зразки кантатного жанру українських галицьких композиторів XX ст.: кантата-симфонія «Кавказ» Станіслава Людкевича на слова Т. Шевченка для солістів, мішаного хору і симфонічного оркестру, «Лемківське весілля» Миколи

Колесси для мішаного хору в супроводі смичкового квартету, кантата «Весна» Мирослава Скорика на слова І. Франка для мішаного хору і симфонічного оркестру, симфонія-кантата «Україна. Хресна дорога» Віктора Камінського на слова І. Калинця для солістів, мішаного хору і симфонічного оркестру.

Вибір саме цих артефактів, що рівномірно розподілені впродовж ХХ ст. і відображають «зріз» музичної культури контрастних історичних обставин, дозволяє на прикладі еволюції певного жанру в регіональному вимірі простежити важливі естетико-стильові процеси національної культури.

Разом з тим, традиційні підходи до вивчення та утворення інтерпретаційних концепцій як зразків українських кантат загалом, так і творів даного жанру галицьких композиторів здебільшого не враховували тих аспектів, які в останній період знаходяться у фокусі інтересів дослідників та виконавців. Це зокрема стисле узгодження виконавського образу твору з усім історико-суспільним контекстом, в якому він був написаний, з естетичними пріоритетами та системою художніх цінностей свого часу, духовними запитами національного середовища.

Відтак на початку була представлена панорама кантатних творів – зарубіжних та українських, як необхідна передумова обґрунтування актуальності кантатного жанру в системі мистецьких пріоритетів сучасного музичного життя, та виявлення своєрідних засад національної версії кантати. Показана її глибока закоріненість в українській духовній традиції, а на обраних прикладах творів львівських композиторів ХХ – ХХІ ст. показана багатоманітність та яскрава художню індивідуальність кожного з митців. Загальний контекст історичного розвитку жанру видавався необхідним для подальшого викладення власних інтерпретаційних концепцій творів, які автор виконував та виконуватиме у концертних програмах.

Щодо конкретних творів, виконаних у концертних програмах, та теоретично обґрунтованих у поданому проекті, то відносно до симфонії кантати С. Людкевича «Кавказ» стверджуємо наступне: сучасна війна проти російської навали винятково актуалізувала зміст як поеми Шевченка, так і її музичного прочитання Станіславом Людкевичем. Тому власна інтерпретаційна концепція твору, яку автор втілює у концертному виступі, позначена більш виразним експонуванням конфліктних зіткнень, посиленням трагічної експресії в епізодах, що розкривають страждання і горе, активнішим проведенням драматичних фаз протистояння і подолання. І тим яскравіше, з більшою енергією і силою повинні прозвучати урочисто-переможні завершення першої і фінальної частини, як символ нашої абсолютної впевненості у перемозі України, до чого закликали і поет, і композитор.

«Лемківське весілля» Миколи Колесси стало одним з переломних творів не лише суто галицької, але, на моє глибоке переконання, усієї української музичної культури, запропонувавши модерну інтерпретацію фольклорних джерел. Спеціально слід наголосити, що модерна система виразових засобів, застосована композитором, зокрема подолання тональної визначеності, ритмічної регулярності, не порушує цілісності і гармонійності автентичних зразків, а немовби висвітлює їх зсередини. Основне завдання диригента у виконанні цього дуже ефектного, а водночас достатньо складного саме завдяки своїй позірній простоті, твору полягає у вдумливому інтерпретаційному прочитанні кожної найменшої деталі фактури, ритмічних коливань, виразності підголосків, динамічно-агогічних відтінків тощо. Саме «Лемківське весілля», переконаний, підготував яскраві новації «Нової фольклорної хвилі», зокрема творчості Мирослава Скорика, що позначили короткий спалах мистецького «шістдесятництва».

Кантата «Весна» Мирослава Скорика, на той час 22-річного випускника Львівської консерваторії, якому призначено було стати одним із музичних символів українського духу, переконливо експонувала головні засади індивідуального стилю композитора. В ній розкривається особливий талант трансформації фольклорних архетипів та ритмоінтонаційних комплексів в новій історико-естетичній реальності, що самобутньо проявиться в його творах, пов'язаних з «новою фольклорною хвилею»: у музиці до фільму «Тіні забутих предків», на основі якої постала «Гуцульська симфонієтта», у «Карпатському концерті», «Речитативах і рондо» та ін.

Врешті останній з представлених творів, симфонія-кантата «Україна. Хресна дорога» Віктора Камінського на слова Ігоря Калинця цілком і повністю породжена духом перших років Незалежності, колосальним духовним піднесенням нації та усвідомленням звершеності найважливішого історичного завдання. Драматургія циклу, побудована за принципом *per aspera ad astrum*, численні алюзії до барокових інтонаційних символів – риторичних фігур, використання розмаїтих звукозображальних та ілюстративних прийомів спрямовані на втілення масштабної музично-поетичної алегорії тривалого, сповненого стражданнями і втратами, шляху, який пройшли українці впродовж століть, щоби досягнути омріяну Незалежність.

Ключові слова: кантата, галицька музична культура, українська хорова музика XX ст., диригентська інтерпретація, національна традиція, фольклорний архетип.

ABSTRACT

Koval V. S. Genre of choral cantata by Ukrainian composers of Galicia of the 20th - 21st centuries. in the aspect of conducting interpretation — Qualification work on manuscript rights.

Scientific substantiation of a creative art project for obtaining an educational and creative degree of doctor of arts in specialty 025 "Musical art" (field of knowledge 02 "Culture and art"). — Lviv National Academy of Music named after M. V. Lysenko, Lviv, 2023.

The work presents a study of the choral heritage on the example of the cantata genre in the composer's creativity of Galicia in the XX century. from the position of the conductor. This approach not only makes it possible to build a national-cultural paradigm in its historical evolution, but also to focus on a new interpretation of important art artifacts of our region in accordance with the challenges of modernity. Turning to this topic, the author of the project briefly took into account the special conditions of the development of the Ukrainian national choral movement in the historical perspective. the specificity of choral singing itself and choral creativity in the form in which it was formed in the Ukrainian environment of Galicia required its creators and performers, in addition to purely musical giftedness, also certain moral qualities, in particular the ability to put their talent at the service of the common cause, to direct creativity for the formation of national identity, for educational purposes, the representation of a specific tradition in the wider European and world space.

For the creative representation of the author's concept, examples of the cantata genre of Ukrainian Galician composers of the 20th century were chosen: the cantata-symphony "Caucasus" by Stanislav Lyudkevich to the words of T. Shevchenko for soloists, a mixed choir and a symphony orchestra, " Lemki Wedding" by Mykola Kolessa for a mixed choir in accompanied by a string quartet, cantata "Spring" by Myroslav Skoryk to words by I. Franko for mixed choir and symphony orchestra,

symphony-cantata "Ukraine. Way of the Cross" by Viktor Kaminsky to the words of I. Kalynets for soloists, mixed choir and symphony orchestra.

The selection of these artifacts, which are evenly distributed throughout the 20th century. and reflect a "slice" of musical culture of contrasting historical circumstances, allows to trace important aesthetic and stylistic processes of national culture on the example of the evolution of a certain genre in the regional dimension.

At the same time, traditional approaches to the study and formation of interpretive concepts of both samples of Ukrainian cantatas in general and works of this genre by Galician composers mostly did not take into account those aspects that have recently been the focus of interest of researchers and performers. This is, in particular, a concise alignment of the performance image of the work with the entire historical and social context in which it was written, with the aesthetic priorities and system of artistic values of its time, and the spiritual demands of the national environment.

Therefore, at the beginning, a panorama of cantata works - foreign and Ukrainian - was presented, as a necessary prerequisite for justifying the relevance of the cantata genre in the system of artistic priorities of modern musical life, and identifying the peculiar foundations of the national version of the cantata. Its deep rootedness in the Ukrainian spiritual tradition is shown, and selected examples of the works of Lviv composers of the 20th - 21st centuries are shown. the versatility and bright artistic individuality of each of the artists is shown. The general context of the historical development of the genre seemed necessary for the further exposition of his own interpretation concepts of the works that the author performed and will perform in concert programs.

As for the specific works performed in concert programs and theoretically substantiated in the submitted project, in relation to S. Lyudkevich's cantata symphony "Caucasus", we state the following: the modern war against the Russian

invasion exceptionally actualized the content of both Shevchenko's poem and its musical reading by Stanislav Lyudkevich. Therefore, the author's own interpretive concept of the work, which the author embodies in the concert performance, is characterized by a more expressive exposition of conflict clashes, an increase in tragic expression in episodes that reveal suffering and grief, a more active conduct of dramatic phases of confrontation and overcoming. And all the more brightly, with greater energy and power, the solemn and victorious endings of the first and final parts should be sounded, as a symbol of our absolute confidence in the victory of Ukraine, which was called for by both the poet and the composer.

Mykola Kolessa's "Lemki Wedding" became one of the turning points not only of purely Galician, but, in my deep conviction, of the entire Ukrainian musical culture, offering a modern interpretation of folklore sources. It should be specially emphasized that the modern system of expressive means used by the composer, in particular the overcoming of tonal certainty, rhythmic regularity, does not violate the integrity and harmony of authentic samples, but rather illuminates them from the inside. The main task of the conductor in the performance of this very impressive, but at the same time quite complex precisely because of its apparent simplicity, work consists in a thoughtful interpretive reading of every smallest detail of the texture, rhythmic fluctuations, expressiveness of undertones, dynamic-agogic shades, etc. He is convinced that it was "Lemki Wedding" that prepared the bright innovations of the "New Folklore Wave", in particular the works of Miroslav Skoryk, which marked a short burst of the artistic "sixties".

The cantata "Spring" by Myroslav Skoryk, a 22-year-old graduate of the Lviv Conservatory at the time, who was destined to become one of the musical symbols of the Ukrainian spirit, convincingly exhibited the main principles of the composer's individual style. It reveals a special talent for the transformation of folklore archetypes and rhythm-intonational complexes in a new historical-aesthetic reality,

which will be distinctively manifested in his works related to the "new folklore wave": in the music for the film "Shadows of Forgotten Ancestors", on the basis of which "Hutsul Symphony", in "Carpathian Concert", "Recitatives and Rondo", etc. Finally, the last of the presented works, the symphony-cantata "Ukraine. The Way of the Cross" by Viktor Kaminsky, based on the words of Ihor Kalynets, is completely and entirely born of the spirit of the first years of Independence, the colossal spiritual elevation of the nation, and the realization of the accomplishment of the most important historical task. The dramaturgy of the cycle, built according to the principle of *per aspera ad astrum*, numerous allusions to baroque intonation symbols - rhetorical figures, the use of various sound-image and illustrative techniques are aimed at embodying a large-scale musical and poetic allegory of a long, full of suffering and losses, the path that Ukrainians have traveled over the centuries, to achieve the desired Independence.

Key words: cantata, Galician musical culture, Ukrainian choral music of the 20th century, conductor's interpretation, national tradition, folklore archetype.